

Date: 9thDecember-2024

HAMID OLIMJONNING “OYGUL BILAN BAXTIYOR” ERTAGINING
G‘OYAVIY-BADIIY XUSUSIYATLARI

Xolmatova Nargiza Mahkamovna

Hamid Olimjon va Zulfiya nomidagi ijod maktabi tarbiyachisi

Hamid Olimjon xalq og‘zaki ijodi to‘g‘risida bolalik chog‘larida olgan dastlabki ma‘lumotlarni keyinchalik oliy maktabda o‘qish, folklor asarlarini mustaqil mutolaa qilish yo‘li bilan boyita bordi. Shor 30 – yillarning ikkinchi yarmida Fozil Yo‘ldosh o‘g‘li og‘zidan yozib olingan “Alpomish” dostonini nashrga tayyorlagan, asarga kattagina so‘zboshi yozib, umuman, xalq og‘zaki ijodining - “Alpomish” dostonining badiiy xususiyatlarini va buyuk tarbiyaviy – estetik ahamiyatini ko‘rsatib bergan. Shu bilan birga, folklor boyliklarini xalq mulki sifatida ko‘z qorachig‘iday asrash, ulardan yangi jamiyat qurish yo‘lida foydalanish g‘oyalarini olg‘a surgan. Jumladan, u : “Bizning yozuvchilarimizga folklorni bilish qanchalik zarur ekanini hayot ko‘rsatur. O‘zbek adabiyotini yuksaltirish, uning tilini chin xalq tili qilish, sodda va chuqur qilish, umuman aytganda, yangi o‘zbek adabiyotini chin ma‘noda xalqchil qilish uchun folklorning ahamiyati buyuk bo‘lur”¹. Bundan ko‘rinadiki, shoirlik, xalqona ohangda so‘zlash uning tabiatida azal – azaldan mavjud bo‘lsa, muhit uni xalq orzu – umidlarini kuychisiga aylantirdi.

Hamid Olimjonning xalq og‘zaki ijodini ulug‘lashi ostida adabiyotni xalqqa yanada yaqinlashtirish, bir so‘z bilan aytganda, uni xalqchil qilish niyati yotadi. Adabiyot xalq hayotiga, uning qalbiga qanchalik chuqur kirib borsa va bularni qanchalik mukammal, haqqoniy va ta‘sirli tasvirley olsa, u shuncha qudratli bo‘ladi. Shoir xalq ruhini fikr-tuyg‘ulari va istaklarini uning tushunarli, sodda, va go‘zal tilida ifodalash – ya‘ni haqiqiy soddalikni sevadi. Hamid Olimjon hayotda ham sun‘iylikni yoqtirmagan, o‘zini nihoyatda samimiy, tabiiy va oddiy tutgan. U soxta go‘zallikning dushmani, azaliy tabiiy go‘zallikning oshig‘i bo‘lgan. Shoir insonni tabiatning bir bo‘lagi, uning farzandi degan tushunchadan kelib chiqib, o‘zini “bu tabiatda bir chevar shoir” (“Neva xotiralari”) deb ataydi.

Ma‘lumki, shoirning dunyoqarashi shakllanayotgan davrda oddiy mehnatkash xalqning turmush tarzi juda ayanchli ahvolda bo‘lib, azob – uqubatlardan qutulishni ertak va doston qahramonlari faoliyati misolida ko‘rishar, ulardagi yengilmas iroda va tasodifiy yechimlar orqali murod – maqsadlariga erishuvlari tinglovchilarda porloq kelajakka umid tug‘dirardi. Shoir Hamid Olimjon qalbidagi bunday adolatsizliklarga qarshi nafrat hissi butun ijodining asosiga aylandi.

Hamid Olimjon o‘zbek xalqining “Malikayi Husnobod” va “Susambil” kabi ertaklari syujetidan foydalanib yaratilgan “Oygul bilan Baxtiyor” dostonida xalq baxtining qachondir bir kun ochilishiga asrlar davomida ishonib kelganini romantik uslubning tasviriy vositalari yordamida kuyladi. Shoir xalqning g‘alabaga bo‘lgan ishonchini tarixiy

¹ Мақола номи: Фольклордан ўрганайлик.

Date: 9thDecember-2024

– real dalillar: qullar qo‘zg‘oloni, oddiy mehnatkash xalq vakillari obrazlari – qullar, o‘tinchi, baliqchi, cho‘pon va hokazolar bilan boyitib, bahodir qiz Oygulning romantik obrazida aks ettirdi.

“Oygul bilan Baxtiyor” ertak – dostoni 1938 – yilda masnaviy usulida yozilgan. 1939 – yilda kitob holda nashr etildi. Dostonning yuzaga kelishida Alisher Navoiy, Pushkin, Gorkiy singari ulug‘ shoir va yozuvchilarning folklor materiallaridan foydalanish an‘analarini o‘zlashtirish ham ozmuncha rol o‘ynamadi. Hamid Olimjonning uqtirishicha, “Ulug‘ o‘zbek shoiri Alisher Navoiy folklorini juda yaxshi ko‘rar va yaxshi bilar edi. Navoiy “Farhod va Shirin”, “Layli va Majnun” hikoyasini xalq og‘zaki ijodidan olib ishlagan ... O‘zbek adabiyotini yuksaltirish, uning tilini chin xalq tili qilish, sodda va chuqur qilish uchun folklorning ahamiyati buyuk bo‘lur”². Hamid Olimjon folkloridan o‘rganish munosabati bilan aytgan bu ijodiy – estetik tamoyillariga sodiq qoldi. U “Oygul bilan Baxtiyor” dostonida adabiyotni tilidan to obrazlarigacha, syujetidan to g‘oyaviy mazmunigacha – hammasini chuqur xalqchil qilish uchun kurashdi va bunga erishdi.

Dostonda Oygulning umumlashma obrazida o‘zbek ayollarining xalq baxt – saodati yo‘lida ko‘rsatgan mardligi, qahramonligi gavdalantirilgan. Hamid Olimjon ta’kidlaganidek: “Xalq ongida go‘zallik tushunchasi – mardlik, adolat, haqiqatning hokimligi tushunchasi bilan ajralmas bog‘langan. Odamgarchilikning biror kun qat‘iy yengajagi xalq ongida zuhur topadi. Buning uchun esa qahramon bo‘lmoq, mard bo‘lmoq va dushmanlar bilan olishmoq lozim. Adolat o‘rnatish uchun botir bo‘lish zarur. Maqsadga yetmoq uchun kurashmoq lozim”³. Oygul xarakterida zamonamizga hamohang bo‘lgan shu xususiyatlarni ko‘rsatishga alohida ahamiyat berildi. Oygul xarakterining butun go‘zalligida qahramonlik, adolat va haqiqatning yengishiga ishonch tuyg‘usi ifodalangan. Oygul obrazi yorqin romantik bo‘yoqlarda chizilgan. U zindon azoblariga bardosh beradi, sandiq ichida uzoq muddat suvda oqishga, Jurjon podshosining do‘qlariga, Jayhun balig‘ining yutib yuborishiga chidaydi. U zulmning tomirini qirqib, Jurjon va Jambil xonlarini o‘ldirtiradi. Oygul faqir–fuqarolarga, jafokashlarga qo‘lidan kelgancha marhamat qiladi, ular manfaatini himoya qilib, zulm taxtini yiqish uchun janglarga kirib, g‘alaba qozonadi. Oygulni makkor xon vahshati ham, azim daryo dahshati ham, yirtqich baliq vahimasi ham halok eta olmaydi. Chunki Oygulning hayot yo‘li va taqdiri xalq irodasi va intilishining obrazli timsoli bo‘lib, xalqning yengilmasligi, xalq baxt – saodatining tantanasi g‘oyasini gavdalantirgan. Hamid Olimjon “Oygul bilan Baxtiyor” dostonida ertaklardagi xalq ozodligi, xalqchilik ohanglarini muhabbat bilan ijodiy taraqqiy ettirib, ezuvchilarga qarshi xalq isyonkorligining kuchini qabartib ko‘rsatib, zamonaviy ruhni singdiradi.

Hamid Olimjon o‘zining g‘oyaviy niyatiga va ijodiy uslubiga moslab folklor materiallaridan erkin va ustalik bilan foydalangan, asarning ortiqcha kemptik joylarini o‘zining fantaziyasi bilan to‘ldirgan. Ertakni hayotga, real voqeelikka yaqinlashtirdi, realistik kuchini oshirdi, unga o‘z aql quyoshi va yurak tafti bilan, talanti bilan sayqal

² Бу ҳақда қаранг: Ўзбек адабиёти тарихи 5 томлик, 3 – том, Коллектив нашр, Т.; 1978, 346-бет.

³ Юқоридаги асар, 335-336-бетлар.

Date: 9thDecember-2024

berdi, unga yanada muhim ijtimoiy mazmun yukladi, badiiy jihatdan tag'in ham jozibali va maftunkor qildi.

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

